

"ISLOM MANBAALARIDA MUALLIM SHAXSIYATINING PEDAGOGIK XUSUSIYATLARI"

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14841024>

Tôraxonov Tavakkalxon Ziyodxonovich

Osiyo xalqaro universiteti magistranti.

Komilova Dilorom Narzullayevna

Osiyo xalqaro universiteti magistranti.

Shamuratov Hamdambek Rajabboy o'g'li

Osiyo xalqaro universiteti magistranti.

Ergashev Shoxrux Ilhom o'g'li

G'ijduvon agrotexnologiyalar texnikumi maxsus fan katta ôqituvchisi.

Annotatsiya. *Ushbu ilmiy maqolada muqaddas Islom dinida muallim shaxsiyati hamda uning pedagogik xususiyatlari haqida so'z boradi.*

Kalit so'zlar. *Islom ta'limoti, Qur'oni Karim, "Iqra'", hadis, ta'lim-tarbiya, jamiyat, "Qutadg'u bilig".*

Abstract. *This scientific article talks about the personality of a teacher in the holy religion of Islam and his pedagogical features.*

Key words. *Islamic teachings, the Holy Qur'an, "Iqra", hadith, education, society, "Knowledge".*

Аннотация. *В данной научной статье говорится о личности учителя в священной религии Ислам и его педагогических особенностях.*

Ключевые слова. *Исламское учение, Священный Коран, «Икра», хадисы, образование, общество, «Знания».*

Islom ta'limoti insoniyat tarixida chuqur iz qoldirgan dinlardan biridir. U nafaqat diniy aqidalar, balki hayotning barcha jabhalarini qamrab oladigan, jumladan, ta'limtarbiya sohasiga ham katta e'tibor qaratadigan mukammal ta'limotdir. Qur'oni Karim va Payg'ambarimiz Muhammad (s.a.v) hadislarida ilm olish va o'qitishning ahamiyati, o'qituvchi va o'quvchining o'zaro munosabatlari haqida ko'plab fikrlar keltirilgan.

Bugungi yoshlarimizda milliy g'urur va milliy iftixor tuyg'usini shakllantirishdagi asosiy omillardan biri ajdodlarimizning boy intellektual merosi bilan har tomonlama tanishtirishdir. Jumladan, Islom olamida yetishib chiqqan Yusuf Xos Xojib, Ahmad Yugnakiy, Imom al-Buxoriy, Imom at-Termiziy, Sa'diy Sheroziy, Ibn Sino, Beruniy, Farobiy, Abdurahmon Jomiy, Alisher Navoiy, Rudakiylarning kabi buyuk allomalarning asarlarida ham pedagogikaga oid qimmatli g'oyalar o'z aksini topgan. Chunki ajdodlarimiz asrlar

davomida tilimiz, dilimiz va dinimizni asrab, sharqona urf-odatlarimizni avaylab, yetuk va barkamol avlodlarni tarbiyalab kelganlar.

Qur'oni Karimda ilm va ma'rifat masalasiga alohida e'tibor qaratilgan. Qur'onda "Iqra'" ("O'qi!") so'zi bilan boshlanuvchi oyatlarning nozil bo'lishi ham ilm olishga bo'lgan da'vatning yorqin ifodasidir. Qur'onda ilm egallagan kishilarning maqomi va martabasi ulug'lanadi: "... Alloh sizlardan imon keltirgan va ilm berilgan zotlarni bir necha darajalar bilan yuksaltirur...". Shuningdek, Payg'ambarimiz Muhammad (s.a.v)ning hadislarida ham ilm olish har bir musulmon uchun farz ekanligi alohida ta'kidlanadi: "Ilm talab qilish har bir musulmon erkak va ayol uchun farzdir". Shuningdek, islom ta'limotida o'qituvchiga yuksak ehtirom ko'rsatiladi, unga hurmat bilan munosabatda bo'lish, uning ko'rsatmalariga amal qilish o'quvchining burchi sanaladi. Forobiy o'zining "Fozil odamlar shahri" asarida o'qituvchining xislatlari, unga qo'yiladigan talablar haqida batafsil to'xtalib o'tadi. Uning ta'kidlashicha, o'qituvchi o'z kasbining mohir ustasi, yuksak axloq egasi, dono va tadbirkor bo'lishi lozim. Ibn Sino esa o'z asarlarida mudarrisning pedagogik mahorati, ayniqsa, uning o'quvchiga individual yondashishi muhimligini alohida ta'kidlaydi. Islom ta'limotida ta'lim jarayoni muayyan tamoyillar asosida tashkil etilishi ko'rsatiladi. Jumladan, Yusuf Xos Hojibning "Qutadg'u bilig" asarida ta'lim-tarbiyada quyidagi qoidalarga amal qilish lozimligi bayon etiladi: onglilik va tushunarlik, ko'rsatmalilik, ta'lim va tarbiyaning uyg'unligi, o'quvchiga xushmuomalalik bilan munosabatda bo'lish va boshqalar.

Ta'lim - bilim berish, malaka va ko'nikmalar hosil qilish jarayoni, kishini hayotga va mehnatga tayyorlashning asosiy vositasi.

Islom ta'limoti insoniyat tarixida chuqur iz qoldirgan dinlardan biri bo'lib, ta'limtarbiya sohasiga katta e'tibor qaratgan. Qur'oni Karim va hadislarida ilm olish va o'qitishning ahamiyati, o'qituvchi va o'quvchining o'zaro munosabatlari haqida ko'plab fikrlar keltirilgan. Islom olamida yetishib chiqqan allomalarning asarlarida ham pedagogikaga oid qimmatli g'oyalar o'z aksini topgan. Qur'oni Karimda ilm va ma'rifat masalasiga alohida e'tibor qaratilgani, ilm egallagan kishilarning maqomi va martabasi ulug'langani ta'lim-tarbiyaning islom dinidagi o'rnini ko'rsatadi.

Payg'ambarimiz Muhammad (s.a.v)ning hadislarida ham ilm olish har bir musulmon uchun farz ekanligi alohida ta'kidlanadi. Bu esa islom ta'limotining asosiy maqsadlaridan biri insonni ma'naviy yetuk, barkamol, axloqli va bilimli inson bo'lib yetishishiga qaratilganini anglatadi. Islom ta'limotida o'qituvchiga yuksak ehtirom ko'rsatiladi, unga hurmat bilan munosabatda bo'lish, uning ko'rsatmalariga amal qilish o'quvchining burchi sanaladi. Bu o'qituvchining jamiyatdagi nufuzi va mavqeini oshirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, o'qituvchining ham o'z kasbining mohir ustasi, yuksak axloq egasi, dono va tadbirkor bo'lishi lozimligi ta'kidlanadi. Bu esa o'qituvchining shaxsiy va kasbiy takomillashuvi uchun muhim omil hisoblanadi. Islom ta'limotida ta'lim jarayoni muayyan tamoyillar asosida tashkil etilishi ko'rsatiladi. Onglilik va tushunarlik, ko'rsatmalilik, ta'lim va tarbiyaning uyg'unligi, o'quvchiga xushmuomalalik bilan munosabatda bo'lish kabi

qoidalar bugungi kun pedagogikasi uchun ham dolzarbligini yo'qotmagan. Ushbu tamoyillarning ta'lim jarayonida to'g'ri va samarali qo'llanilishi o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini oshirishga, ularning shaxs sifatida rivojlanishiga yordam beradi.

Islom manbaalarida muallim shaxsiyatining pedagogik xususiyatlari haqida gapirganda, bir nechta muhim jihatlarni ta'kidlash mumkin:

1. Axloqiy qadriyatlar: Islom dini axloqiy qadriyatlarni, odob-axloqni va insonparvarlikni ta'kidlaydi. Muallim o'quvchilarga yaxshi axloqiy xulq-atvorni namoyish etishi, ularga ijobiy misol bo'lishi zarur.

2. Ilmga intilish: Islomda ilm olish va o'rganish juda muhim ahamiyatga ega. Muallim o'z bilimini doimiy ravishda yangilab turishi va o'z sohasida yetakchi bo'lishi lozim.

3. Fikrlash qobiliyati: Muallim o'quvchilarni mustaqil fikrlashga rag'batlantirishi va ularning fikrlarini hurmat qilishi kerak. Bu pedagogik jarayonda ijodkorlik va yangi g'oyalarni qabul qilishga yordam beradi.

4. Sabr-toqat: O'qituvchilik kasbida sabr-toqat juda muhimdir. Muallim o'z o'quvchilariga sabrli bo'lishi, ularni tushunishga harakat qilishi zarur.

5. Shaxsiy misol: Muallimning shaxsiy hayoti va xulq-atvori o'quvchilarga ta'sir qiladi. Ularning ishonchini qozonish uchun muallim doimo yaxshi xulq-atvor ko'rsatishi kerak.

6. O'qitishni sevsin: O'qituvchi o'z ishini sevishi, bilim berishdan zavq olishi kerak. Bu uning darslariga ijobiy energiya beradi va talabalarda ham qiziqish uyg'otadi.

Bu jihatlari Islom manbaalarida muallim shaxsiyatining asosiy pedagogik xususiyatlari sifatida qaraladi va bu sifatlar muvaffaqiyatli ta'lim jarayonini tashkil etishda muhim ahamiyatga ega hisoblanadi.

Islom ta'limotidagi pedagogik g'oyalar va tamoyillar bugungi kun ta'lim tizimi uchun ham katta ahamiyatga ega. Ularni zamonaviy pedagogika yutuqlari bilan uyg'unlikda qo'llash, ta'lim jarayoniga samarali tatbiq etish muhim vazifalardan sanaladi. Shu bilan birga, bu borada islom pedagogikasi va zamonaviy pedagogika o'rtasidagi hamkorlikni yanada rivojlantirish, o'zaro tajriba almashish va ilg'or usullarni joriy etish dolzarb ahamiyat kasb etadi. Zero, islom ta'limotining ta'limtarbiyaga oid qadriyatlaridan oqilona foydalanish jamiyatimiz ravnaqi va yosh avlod kamoloti yo'lida muhim qadam bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Sulaymanov, U. (2022). Islomda ta'lim-tarbiya masalalari. Toshkent: Movarounnahr.
2. Qur'oni Karim (2019). Alouddin Mansur tarjimasi. Toshkent: Sharq.
3. Yusuf Xos Hojib (2019). Qutadg'u bilig. Toshkent: Yangi asr avlodi.
4. Vohidov, S. (2020). Hadislarda ta'lim-tarbiya masalalari. Toshkent: Toshkent islom universiteti.
5. Ziyo, A. (2018). Islom va ma'rifat. Toshkent: Ma'naviyat.